

Kognitīvā deficīta saistība ar olfaktorās funkcijas samazināšanos

Madara Kalniņa¹, Zanda Priede²

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹ Medicīnas fakultāte

² Neuroloģijas un neiroķirurģijas katedra

Ievads. Olfaktorās funkcijas izmaiņām ir saistība (uz pierādījumiem balstīta) ar neurodeģeneratīvām slimībām. Šīs funkcijas pavājināšanās ir viens no pirmajiem demences attīstības simptomiem, taču tam gan no pacientu, gan no aprūpes speciālistu puses pietiekami netiek pievērsta uzmanība. Agrīna neurodeģeneratīvu slimību atklāšana ir problemātiska, jo to sarežģī biomarķieru trūkums klīniskajā praksē, kā arī procedūru invazīvums un augstās izmaksas. Olfaktorās spējas samazinājums ir novecošanās procesa daļa, taču patoloģiskas izmaiņas iespējams izmantot arī kā biomarķieri neurodeģeneratīvām slimībām, kas rezultējas ar demenci.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis bija pierādīt korelāciju starp hiposmiju vai anosmiju un kognitīvo funkciju traucējumiem. Olfaktorās funkcijas izmaiņas tika noteiktas ar *Screening 12* testu un kognitīvais deficīts – ar Monreālas kognitīvo funkciju novērtējuma skalu (MoCA).

Rezultāti. Veicot šķērsriezuma pētījumu, tika izmeklēti 28 pacienti. Iekļaušanas kritēriji – vecums virs 60 gadiem un nav cerebrovaskulāru notikumu anamnēzē. Vidējais pacientu vecums bija 73 gadi. Balstoties uz iegūtajiem MoCA punktiem, pacienti tika iedalīti trīs grupās: ar normālu kognitīvo funkciju (≥ 26 punkti, astoņi pacienti), ar vieglu kognitīvo deficītu (17–25 punkti, 11 pacienti) un ar demenci (≤ 16 punkti, deviņi pacienti). No demences grupas diviem pacientiem bija Parkinsona slimības diagnoze un vienam – neprecizētas demences diagnoze. Pacienta pareizi noteikto smaržu daudzums tika salīdzināts ar individuālo vecuma normu, izvērtējot, vai pacientam ir normāla olfaktorā funkcija, ir hiposmija vai anosmija. Vecuma grupā virs 60 gadiem normāla olfaktorā funkcija ir gadījumā, ja pacients no 12 iespējamajām smaržām atpazīst ≥ 10 ; ir hiposmija, ja atpazīst no deviņām līdz sešām smaržām; anosmija, ja atpazīst ≤ 5 smaržas. Kognitīvi normālajā grupā pieciem dalībniekiem bija normāla olfaktorā funkcija, un trīs uzrādīja vieglu hiposmiju. Viegla kognitīva deficīta grupā viens pacients uzrādīja normālu olfaktorā funkciju, savukārt hiposmija tika novērota septiņiem pacientiem, un trijiem pacientiem bija anosmija. Demences grupā neviens pacients neuzrādīja normālu olfaktorā funkciju – pieciem bija hiposmija un četriem – anosmija.

Secinājumi. Balstoties uz iegūtajiem datiem no *Screening 12* testa, redzams, ka zems iegūto MoCA punktu skaits ir saistīts ar olfaktorā disfunkciju. Salīdzinot ar noteikto vecuma normu, pacientiem ar zemāku kognitīvo funkciju tika konstatētas izteiktākas olfaktorā disfunkcijas pakāpes, kas norāda uz neurodeģenerācijas korelāciju ar smaržas izjūtas un analīzes traucējumiem. Pacientiem ar kognitīvo funkciju izmaiņām ir ieteicams veikt smaržu funkcijas pārbaudi, pat gadījumā, ja viņi paši nesūdzas par smaržu uztveršanas samazināšanos. *Screening 12* testu var izmantot kā papildu izmeklēšanas līdzekli pacientiem ar kognitīvajiem traucējumiem, lai spriestu par vecumam atbilstošām izmaiņām centrālajā nervu sistēmā.